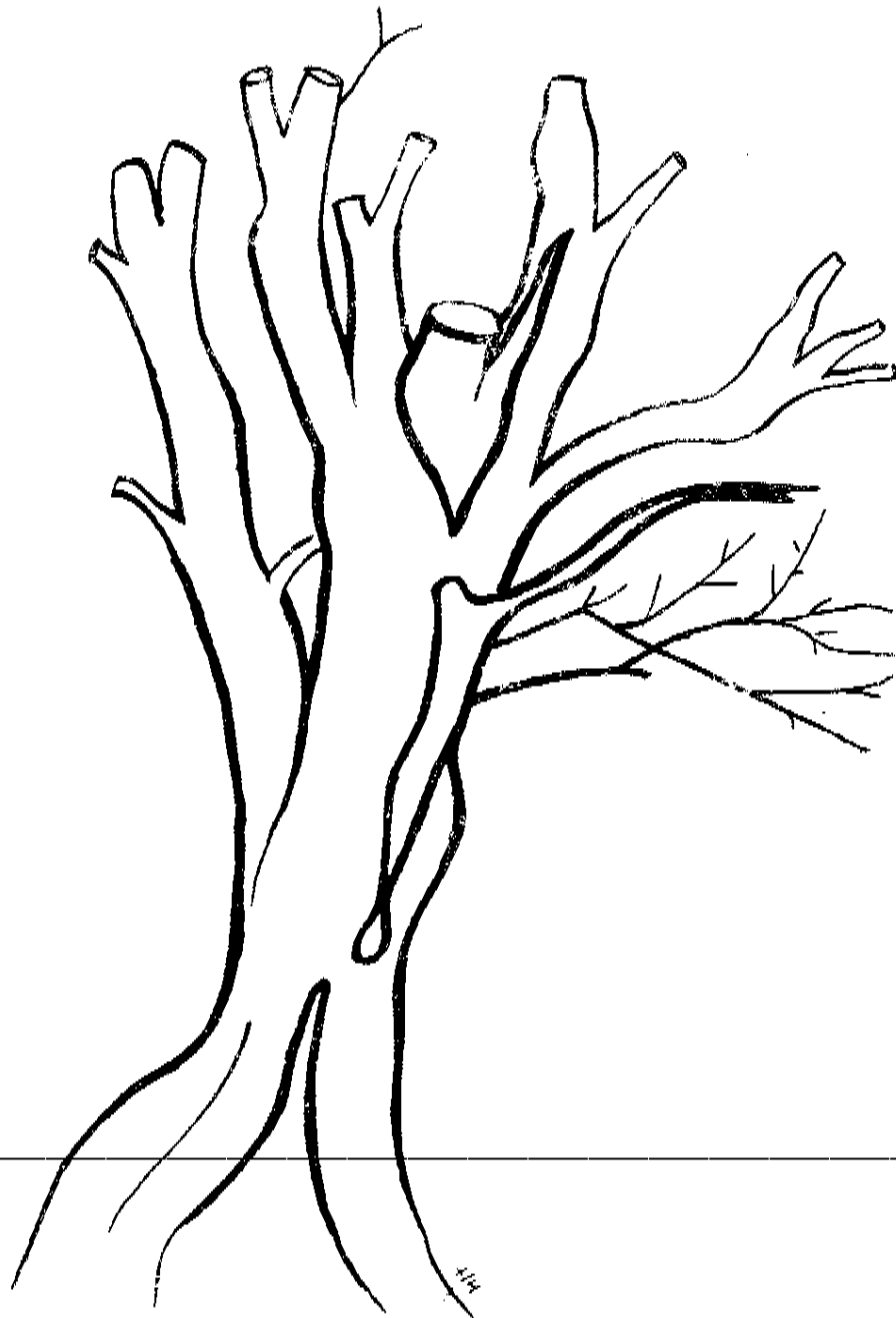

SKÖTSELPLAN

FÖR SLÅTTERMARK I MARIDALEN

Gammalt styvingsträd vid Hamneren

JANUARI 1998

HENRIK HOLMBERG

Förord

Maridalens Vänner har under ledning av Tor Øystein Olsen sedan 1993 röjt och drivit med slätter i Maridalen. Under 1997 utökades den hävdade arealen för att skapa ett komplex av olika slättermarkstyper, som tidigare var vanliga i dalen. Skötselplanen beskriver de olika områdena, målet med skötseln, tidigare åtgärder och framtida skötsel för de olika delområdena. Planen har utarbetats under januari 1998 i samarbete med Tor Øystein Olsen.

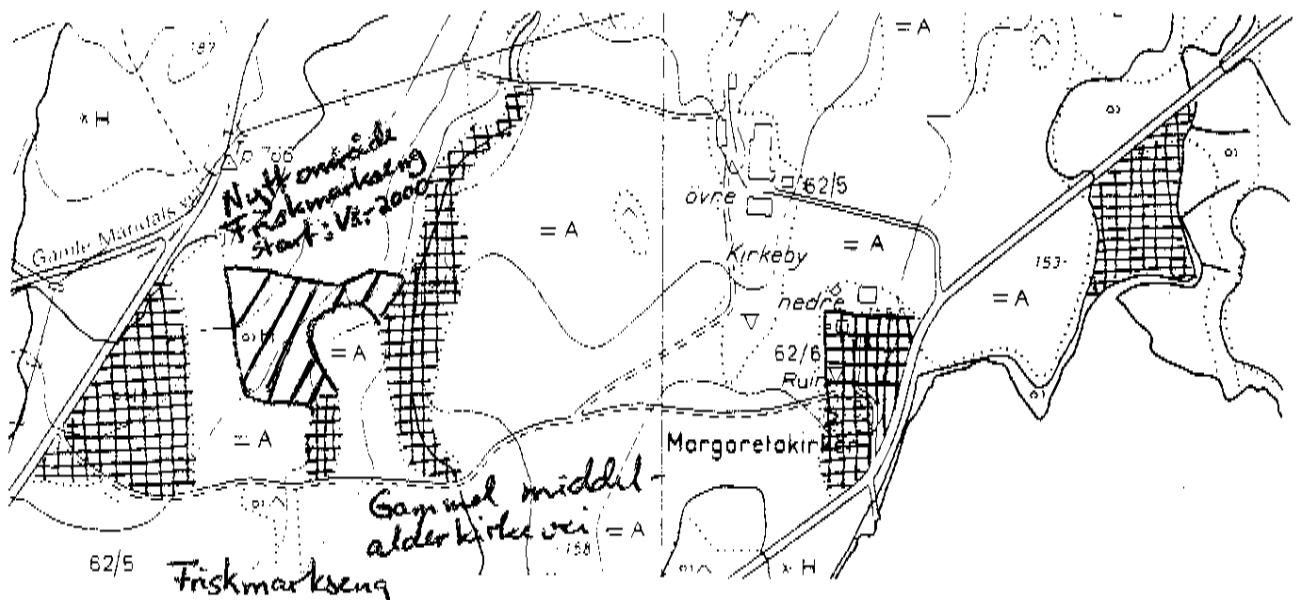
Maridalen, januari 1998

Henrik Holmberg
Henrik Holmberg
Jägmästare

Bakgrund

I enlighet med Verneplanen för Maridalen har Maridalens Vänner atagit sig att återskapa och långsiktigt sköta ett antal mål slättermark i området runt kyrkoruinen i Maridalen. Slättermarken är uppdelad i fem olika delområden omfattande fem olika naturtyper: björklund, löveng, bekkedal, torreng och strandeng. Utöver dessa områden driver Oslo Universitet tillsammans med Oslo Skogvesen med att återskapa betesmarken strax norr om Övre Kirkeby. Tillsammans skapar dessa olika områden en variation av naturtyper som var vanliga i Maridalen för ungefär 100 år sedan. Möjligheten att samla alla dessa naturtyper inom en så begränsad areal, gör området runt kyrkoruinen till ett mycket spännande område. Med sin närhet till huvudstaden och dess familjöer kan det fungera som demonstrationsområde och förebild för liknande projekt. Målet är inte att fullt ut återskapa det utpinade 1800-tals landskapet, utan att i mindre områden visa fram olika naturtyper som ingick i detta landskap. Vidare så skapar den hävdade marken en vacker inramning till den historiskt intressanta ruinen.

Skötselplanen beskriver malsättningen för, dagens skötselstatus och den framtida skötseln för de fem delområdena

De olika delområdenas belägenhet och utbredning.

Björklund Löveng Bekkedal

Torreng

Strandeng

Björklund

Beskrivning

Björklunden är belägen strax norr om Hammeren och avgränsas i nordväst av Gamle Maridalsvei, i söder av den gamle Kirkebyveien och i öster av fulldyrkad mark. Området omfattar i allt 9 mål.

Marken är grund till medeldjup, medelblockig, frisk och mellanrik. Trädskiktet domineras av björk och asp, men området är artrikt och i allt har vi funnit 15 olika träd och buskarter, däribland de ädla lind, ask och lönn. Fältskiktet domineras i dag av skogs- och igenväxningsarter såsom Blåbär *Vaccinium myrtillus* och Snerproyrkvein *Calamagrostis arundinacea*, samt Kvitsymre *Anemone nemorosa* och Skogstorkenebb *Geranium sylvaticum* som totaldominerar i täta mattor. Det finns i öppnare partier fortfarande spar efter arter som är ljusälskande och gynnade av slätter, såsom Blåknapp *Succisa pratensis*, Knollerteknapp *Lathyrus montanus* och Solblom *Arnica montana*.

Vegetationshistoria

Marken togs i bruk igen på 1700-talet efter att dalen legat obrukad på grund av Svartdauden. Då området är stenigt och marken är grund har den aldrig varit utnyttjad som fulldyrkad mark, utan har troligen fram till 1920-talet fungerat som slätteräng för skörd av hö. Under denna tid var förmodligen området i stort sett utan trädskikt, möjligen stod här ett fatal större träd och ett antal styvade träd. De styvade träden var förmodligen placerade där jordmanen var som sämst, i stenrösen och i närheten av hållar. I takt med att jordbruksmetoderna förbättrades och tillgången på konstgödsel ökade, förlitade bönderna sig allt mer på odlad vall och hade därmed inte längre bruk för de lågavkastande ängarna till slätter.

Slätterängarna användes nu i stället som betesmark för kor och får som därmed kunde tas hem från skogen. Under den här tiden ökade antalet träd på marken. Träd som överlevde betet kunde växa sig stora och området fick mer en prägel av lund än av äng. Under kriget och åren strax därefter var behovet av ved mycket stort. De träd som var av värde för vedhuggning togs ut i området varför man kan förmoda att de äldsta träden i området, med några få undantag, i dag är omkring 70 år. 1967 förbjöds djurhållningen i dalen och därmed var det inget bruk för betesmarken. Sedan dess har området skötts som skogsmark med virkesproduktion som mål. På grund av områdets vackra belägenhet med utsikt över Maridalsvannet har, under senare tid, även underväxtröjningar gjorts för att behålla utsikten. Området hade under varen 1997 en prägel av halvtät björk- aspskog med tät underväxt av kratt, främst bestående av hassel, rönn och asp.

Målsättning

När man skall återskapa något är det svårt att bestämma vilken tid och vilket utseende det är man vill återföra marken till. I det här fallet är det frågan om man vill ha en ren slätteräng utan trädskikt eller en björklund med ett betespräglad fältskikt. På grund av restriktioner i djurhållningen i Maridalen är den av kor betespräglade marken svår att återskapa. Samtidigt finns det starka estetiska skäl att bevara trädstrukturen i området. Vi har därför valt att kompromissa, även om det inte ger en helt rättvis bild av det historiska markutnyttjandet.

Målet med området är att skapa en gles lund som domineras av björk men där dagens artrikedom i träd och buskskiktet behålls. Fältskiktet slås i lämpliga intervall för att skapa en livsmiljö för slättergynnade arter.

Utförd skötsel

Under var och försommar 1997 röjdes området från kratt och mindre träd. Kvist och avfall från tidigare röjningar lades i högar. Befaring hölls i området 18.04 med representanter från Fylkesmannens miljöavdelning och Skogvesenet. I september tynnades ca 15% av grundytan i områdets södra del, då främst asp, men även björk togs ut. Under september och november brändes 50 kvisthögar. Under tre

dagarna i början av december tynnades resterande del av området. Nästan uteslutande skedde tynningen i en 20 m bred kantzon längs jordet i öster. Här togs ca 20% av grundytan ut. I första hand asp men även björk och någon enstaka gran togs ut. Grundytan varierar efter ingreppet mellan 4 och 10 m²/ha. De äldsta avverkade träden hade en ålder av 50 år, det vill säga att de är uppkomna efter vedhugsten under kriget.

En dag användes till att styva ett 20-tal träd. I samtliga fall rörde det sig om nya styvingsträd då det i området inte längre finns några spår efter gamla sadana. Av de styvade träden var två askar, två lönnar, sex sälgnar och ett tiotal lindar. Höjden på de styvade träden varierar mellan 1,5 och 3m. Återstående del av december användes till bränning av resterande kvist, ca 50 högar, ett arbete som även tog några av de nya årets dagar i anspråk.

Framtida skötsel

Under vintern bör området arligen gås över för så kallad fagning. Det vill säga att man bränner kvist som fallit ned under vintern och rakar undan löv om det ligger i tjocka lager. Kommande vår är detta särskilt viktigt, då det av naturliga skäl ligger en stor mängd kvist kvar på backen och tjocka lager med löv förekommer på flera ställen på grund av det tidigare täta trädskiktet. Rotskott från vårens röjning tas också bort. Växtsamhället behöver några år på sig att komma i balans efter förändringarna i ljus och näringsförhållanden varför slätter inte blir aktuellt till sommaren, möjligen till sommaren 1999. Härfter delas marken in i tre delområden som slås vart tredje år enligt ett rullande schema. Det ger ett årligt slätterarbete på ca. 33 timmar med rakning (6 timmar slätter och 5 timmar rakning per mal). De första årens slätter tar förmodligen betydligt längre tid på grund av ett stort antal stubbskott och grov vegetation.

De styvade träden styvas regelbundet vart tredje till vart fjärde år. Finns det avsättning för föret kan styvingen med fördel göras i samband med slättern, om inte sker den under vinterhalvåret.

Områden som fortfarande i dag håller en tät trädvegetation bör på sikt tynnas i takt med att krontaket tättnar. Det sker i etapper och man strävar efter att tätheten i trädskiktet skall variera i området beroende på variationer i jordman. Områden med goda förutsättningar för slätter bör hållas mer öppna än andra magrare och mer svarbrukade. Gamla och grova döda träd bör i framtiden lämnas kvar som livsmiljö för lavar, mossor och insekter. I vissa områden bör också buskskiktet få utveckla sig. Nypon, hassel och rönn var förr viktiga i hushållet. Även buskar bör främst lämnas där möjligheten till slätter är sämre.

Löveng

Beskrivning

Lövengen som omfattar drygt 1 ha är belägen strax öster om björklunden på Hammeren. Området avgränsas i norr av igenvuxen betesmark och i övriga vädersträck av fulldyrkad mark.

Marken är grund till medeldjup, frisk med rörligt markvatten under längre perioder och av lågörtstyp. Trädskiktet domineras av ask som kommit upp som stubbskott efter tidigare kantröjningar. Bland övriga träd märks främst lind. I området står fem gamla styvingsträd, ett högstyvat ca 8m, ett om 5m och tre om 2m, stående i jordekanten. På grund av det täta trädskiktet saknas fältskikt till stora delar i området. I den västra kanten märks främst igenväxningsarten Bringebær *Rubus idaeus*. I den södra, lite mer öppna, delen växer bland annat Jonsokkoll *Ajuga pyramidalis* och Markjordbær *Fragaria vesca*, vilka är typiska slättermarksarter.

Vegetationshistoria

Historien i det här området liknar mycket föregående områdes. Från att ha varit slättermark övergick det med största sannolikhet till betesmark på 1920-talet. Det som skiljer de båda områdena vad gäller trädskiktet, beror nog till största delen på områdets arrondering. Då det ligger som en smal tarm ut i den fulldyrkade marken har det med jämna mellanrum huggits för att inte skugga jordet. Senaste större tynning skedde för ca 30 år sedan och träden växer i dag i tydliga stubbskottsformationer. De gamla styvingsträden har varit brukade ända fram till 1960. Genom att räkna årsringar i den nya styvingsveden har vi funnit att det är 37 år sedan träden sist varit styvade. Det stämmer även väl med litteratur som hävdar att det på Kirkeby stuvades träd in på 1960-talet.

Målsättning

I det här området är målet med skötseln att återskapa lövengen, med styvade träd i olika åldrar och höjder, samt den av slätter hävdade fältvegetationen.

Utförd skötsel

Under en dag i december avverkades huvudparten av träden i området. Med avsikt lämnades en stam per rot för att minska stubbskottsbildningen. Ett tiotal träd med en brösthöjdsdiameter om ca 10 cm styvades, främst ask men även lind, lönn och sälg. Vidare användes två dagar till att styva de fem äldre träden, samt att bränna kvist.

Framtida skötsel

Liksom i föregående område är vårens fagning mycket viktig för att göra det lättare att slå området i framtiden. I områden som idag saknar fältskikt bör marken få vila några år innan man sätter igång med slättern. De närmaste åren är det viktigast att ta bort stubbskott och att slå bringebærskrätt för att få ljus till backen. Den södra delen som redan idag har ett utvecklat fältskikt bör slås redan till sommaren. På sikt bör området slås åtminstone vart annat år. Eftersom det är bördigare än föregående område krävs en intensivare slätter. Träden styvas vart tredje till vart fjärde år motsvarande tidigare område. De stammar som lämnats kvar för att minska uppslaget av stubbskott tas efterhand bort eller styvas om de står på lämpliga ställen, vid hällar eller i stenrösen. Buskar som hassel och nypon bör få möjlighet att utveckla sig på några ställen.

Bekkedal

Beskrivning

Bekkedalen är belägen mitt emellan Gamle Maridalsvei och Kirkeruinen och sträcker sig ca 250 m i nord-sydlig riktning. I allt rör det sig om 6 mål. Dalen avgränsas av fulldyrkad mark bortsett från i nordväst där den gränsar till granskog. Området refereras till som C3 i Verneplanen. Längre nordöver (område C7 enligt Verneplanen) lämnas dalen obrukad. Bortsett från att man med jämna mellanrum bör gå in och ta bort underväxten av gran, får grä- och klubbalskogen utveckla sig fritt.

Marken är i själva bekkedalen djup, finkornrik och stenar saknas. Markvattnet är rörligt under längre perioder och marken är frisk till fuktig och av lågörtstyp. Dalen avgränsas till stor del av branta klippvallar. Trädskiktet domineras av ung gräl men här finns också mycket asp, björk, sälg och klubbal. Grundytan varierar mellan 19 och 26 m²/ha. Här finns inga synliga lämningar av gamla styvingsträd men det står ett par stubbskottskransar av ask som förmodligen hör från gamla avverkade styvingsträd. Vidare finns här ett område med mycket frösädd lönn, varför man kan förmoda att det står en äldre lönn i närheten. Även lind och alm finns representerade i dalen. Gran har börjat att vandra in i området, men det rör sig fortfarande i stort sett om unggran. Fältskiktet nere i dalen är, på grund av det täta trädskiktet, antagligen dåligt utvecklat. I den fuktiga jordkanten i söder står bringebær *Rubus idaeus*, Vassroyrkvinn *Calamagrostis canescens* och Sloke *Angélica Sylvéstris*. I

ljusa, lite torrare partier i öster, står skogsarterna Blåbär *Vaccinium myrtillus* och Gullris *Solidago virgaurea* samt de slattergynnade arterna Blåknapp *Succisa pratensis* och Skjermsvæve *Hieracium umbellatum*.

Vegetationshistoria

Även här har markanvändningen gått från slattermark till betesmark. Än idag kan man här se rester efter inhägnader. Bekkedalen har troligen en gång varit en av de bördigaste slattermarkerna garden haft. Den har även varit lätt att bruka eftersom den är fri från sten. Av detta kan man sluta sig till att dalen i stort sett varit fri från skuggande träd och buskvegetation. Möjligen har det stått ett och annat styvat träd nere i dalen. I övrigt har träden varit förpassade till kanterna av ravinen i direkt närhet till hållar och grundare mark. För att minska skuggeffekten har det nog mestadels rört sig om buskar och endast ett fåtal större träd.

Målsättning

Målet är att återskapa en öppen bekkedal med slatterpräglad fältvegetation och med ett fåtal buskar och styvade träd nere i dalen.

Utförd skötsel

Inga åtgärder är ännu utförda i området.

Framtida skötsel

I stort sett all träd och buskvegetation tas bort och kvistar bränns. Då det rör sig om ett ganska stort område och igenväxningen är mycket kraftig bör området röjas i etapper för att minska arbetsbördan. Arbetet bör ta sin början i den södra delen då det är lättast tillgängligt och synligt från den gamla Kirkeveien. Man får på det här sättet visat samtliga fem naturtyper vid en kort vandring längs Kirkeveien från Hammeren till Lautabekken. En första etapp kan lämpligen vara från vägen och ca 70 m nordöver, upp längs dalen. För att underlätta det senare arbetet med att röja stubbskott bör man, lämpligen under savperioden, ringbarka asp i området. För aspen dö på rot minskar uppslaget av rotskott markant. Ett fåtal hasselbuskar och björkar uppe på kanten mot den fulldyrkade marken lämnas. Någon av stammarna i varje samling med ask lämnas och styvas. Vidare styvas lind och ett par av lönnarna i dalen, i områden där dessa förekommer rikligt. I framtiden sköts området på samma vis som lövengen. Det är möjligt att området på grund av sin bördighet bör slås varje år, i synnerhet de första åren och i området nere längs bäcken.

Torrenseng

Beskrivning

Ångsmark av heterogen karaktär i området runt kirkeruinen. Avgränsas i sydväst av Maridalsveien, i öster av fulldyrkad mark och i nord av tomtmark. Området omfattar 2 mål.

Marken är grund till medeldjup, torr och av medelgod bonitet. Trädvegetation saknas men här finns ett antal buskar, däribland Hegg *Prunus padus*, Kjöttnytt *Rosa dumalis*, Eplerose *Rosa rubiginosa* och Syrin *Syringa vulgaris*. I fältvegetationen på torrensengen söder om ruinen finns viktiga slattermarksarter som Bakketimian *Thymus pulegioides*, Dunkjempe *Plantago media* och Enghavre *Avena pratensis*. På rikängen öster om ruinen växer arter som Tysk mure *Potentilla thuringiaca*, Gulmaure *Galium verum* och Gjeldkarve *Pimpinella saxifraga*.

Vegetationshistoria

Liknande historia som föregående områden. På grund av närheten till gårdstun och ruinen har dock området aldrig fått växa igen helt, som de andra, utan kratt och trädvegetation har röjts med jämna mellanrum. På det här sättet har flera av slättermarksarterna överlevt fram till idag.

Målsättning

Målet med skötseln i området är att skapa en öppen mark med ett fåtal buskar samt en slattergynnad fältvegetation.

Utförd skötsel

Området röjdes, främst från nypekkratt och bringebær, samt slogs för första gången 1993. Sedan dess har området slagits varje år och gräset har använts som foder.

Framtida skötsel

Området skall fortsatt slås. Eventuellt kan området delas upp och slås i intervaller om två år. Buskvegetationen bör ges möjlighet att utvidga sig i vissa områden, särskilt Eplerose *Rosa rubiginosa* då den är ovanlig.

Strandeng

Beskrivning

Området är beläget mellan Kirkeby och Øgarden, vid Lautabekken utlopp i Maridalsvannet. Det avgränsas i söder av Maridalsvannet, i öster av Lautabekken, i norr av Maridalsveien och i väster av fulldyrkad mark. Strandengen omfattar 7 mål och betecknas som C4 i Verneplanen. Området öster om Lautabekken är av samma typ men lämnas helt orört, som referensområde, för att skötselns och den vidare igenväxningens inverkan på växtsamhället i de två delområdena skall kunna dokumenteras.

Marken är sedimentär, har ett stort organiskt innehåll och är blöt. Delar av året är området översvämnat. Området är delvis bevuxet med stora täta kratt av Svartvier *Salix nigricans*. Istervier *Salix pentandra* och Gråselje *Salix cinerea*. I den norra delen, som är kraftigt påverkad av vägen, växer främst asp men även enstaka björkar. För området finns en fullständig artlista. Inventeringen gjordes innan några skötselåtgärder utfördes. Fältvegetationen är indelad i tydliga zoner från öppet vatten via tjonnaksamfunn, elvesnellesamfunn, fattig starrsump till rik fukteng. Fuktengen domineras av Vassroyrkevin *Calamagrostis canescens*, Mjöldurt *Filipendula ulmaria* och Solvbunke *Deschampsia cespitosa*. Starrsumpen domineras av Flaskestarr *Carex rostrata*, Sennegräs *Carex vesicaria* och Kvasstarr *Carex acuta*. I största delen av området växer vegetationen i kraftiga tuvor.

Vegetationshistoria

Även det här området har genomgått samma förändring som de tidigare beskrivna områdena. Mad och strandängar, som årligen översvämnades, gav rikligt med näringsrikt hö och var därför mycket viktiga i förproduktionen. Även säven som växer en bit ut i sjön slogs, antingen från båt eller från isen under vintern. Området slogs med hästdriven slåttmaskin ända fram till 1950-talet. I ett senare skede var ängen god betesmark för boskapen. Efter det att betesdriften försvann har marken legat oanvänd och vuxit igen. Bäckens har rätats ut för att öka avrinningen. Om det skett för att förbättra området som slättermark eller om det skett i samband med att vägen byggdes är oklart. Det syns tydliga spår i vegetationen efter bäckens tidigare meanderande lopp. Bäckens har under lång tid med jämna mellanrum rensats från slam för att förhindra att maderna och den omkringliggande fulldyrkade marken skulle bli allt för vattensjuka. Området närmast bäcken bär spår efter detta i form av kraftig krattvegetation.

Målsättning

Malet med skötseln är att åter skapa ett slätterpräglad fältskikt. Träd och buskskikt representeras endast av några få återstående videkratt och björkar.

Utförd skötsel

Strandengen röjdes delvis från videkratt under sommaren 1997. Ungefär halvdelen av aspen avverkades. Gräset slogs med röjsag och brändes tillsammans med dögräs och kvistar under hösten. Att bränna dögräset är viktigt för att minska näringstillförseln till marken och för att få ljus helt ner till bottenvegetationen. De höga tuvorna gjorde det omöjligt att slå marken med lie. Tuvorna dör efterhand i samband med att skötseln av området återupptas och en lättslagen jämn slättersval återfås.

Framtida skötsel

Återstående kratt röjs och bränns, något mindre område lämnas. Lämpligen av Istervier *Salix pentandra* da det är en relativt ovanlig art. I norr längs vägen avverkas all asp. Ett fåtal björkar lämnas, övriga avverkas. Återstående dögräs bränns för att döda tuvor och underlätta slätter. Området slås och gräset avlägsnas. Efter hand är det möjligt att det åter går att slå området med hästdriven slättermaskin. På grund av områdets bördighet är det förmodligen nödvändigt att slå området varje år.

